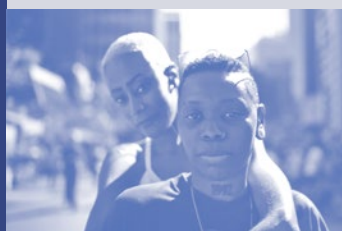

2020. ÉVI ALAPJOGI JELENTÉS

A 2019-es év előrelépést és egyúttal visszaeséseket is hozott az alapjogok védelme terén. Az FRA 2020. évi alapjogi jelentése áttekinti a terület legfontosabb fejleményeit, és felhívja a figyelmet az eredményekre, illetve az aggályos kérdésekre. Ez a kiadvány ismerteti az FRA véleményét az érintett tematikus területeken bekövetkezett legfontosabb fejleményekről, és összefoglalja a véleményt alátámasztó tényeket. Ennek során tömör, de informatív áttekintést nyújt az EU és tagállamai előtt álló fő alapjogi kihívásokról.

AZ FRA VÉLEMÉNYE

1 [FÓKUSZBAN]

Tíz év távlatából: a Chartában rejlő teljes potenciál kibontakoztatása

4

Egyenlőség és megkülönböztetésmentesség

7

Rasszizmus, idegengyűlölet és az ezekhez kapcsolódó intolerancia

9

A romák egyenlősége és integrációja

11

Menedékjog, vízumok, migráció, határok és integráció

13

Információs társadalom, magánélet és adatvédelem

15

A gyermek jogai

17

Az igazságszolgáltatáshoz való jog

19

Fejlemények a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásában

Kézirat lezárásának időpontja: 2020. április

Az alábbi információk esetleges felhasználásáért sem az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, sem pedig az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége nevében eljáró más személy nem tehető felelőssé.

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2020

Print	ISBN 978-92-9474-898-0	ISSN 2467-2467	doi:10.2811/72030	TK-AM-20-001-HU-C
PDF	ISBN 978-92-9474-919-2	ISSN 2467-2696	doi:10.2811/089155	TK-AM-20-001-HU-N

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2020

A többszörözés a forrás feltüntetésével engedélyezett.

Azokat a fényképeket és más anyagokat, amelyek szerzői jogait az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége nem védi, közvetlenül a szerzői jog tulajdonosától származó előzetes hozzájárulás birtokában lehet csak felhasználni vagy többszörözni.

© Fényképek:

Borító: © iStock/Joel Carillet; © Gettyimages/FG Trade; © iStock/DNY59; © FRA

5. oldal: © iStock/Mixmike

6. oldal: © iStock/BalkansCat

7. oldal: © iStock/yacobchuk

8. oldal: (felül) © iStock/fizkes; (alatta) © iStock/Fertnig

9. oldal: © FRA

10. oldal: © iStock/Cylonphoto

11., 12. oldal (felül): © iStock/Joel Carillet

12. oldal (alul): © iStock/dinosmichail

13. oldal: © iStock/gorodenkoff

15. oldal: © iStock/skynesher

17. oldal: © iStock/asiandelight

18. oldal: © iStock/Remus Kotsell

19. oldal: © iStock/Jovanmandic

20. oldal: (felül) © iStock/lisegagne; (alul) © hedgehog94 - stock.adobe.com

TÍZ ÉV TÁVLATÁBÓL: A CHARTÁBAN REJLŐ TELJES POTENCIÁL KIBONTAKOZTATÁSA

Az Európai Unió Alapjogi Chartája 10 éve jogilag kötelező erejű. Uniós szinten ismertségre tett szert, és egy új alapjogi kultúra kialakítását indította el. Ugyanakkor a Charta országos szintű ismertsége és alkalmazása korlátozott mértékű. A bíróságok egyre gyakrabban használják a Chartát, ami jól mutatja ennek a modern jogi eszköznek a hatását. Ami azonban a kormányzatokat és a parlamenteket illeti, továbbra is csekély mértékű alkalmazásról beszélhetünk. Kevés jele van annak például, hogy bárki is rendszeresen ellenőrizné az uniós jogot átültető nemzeti jogszabályokat a Chartával való összeegyeztethetőség szempontjából. Az Európai Unió Tanácsa felhívta a tagállamokat, hogy rendszeresen cseréljék ki a Chartával kapcsolatos tapasztalataikat, és erősítsék meg a megfelelő nemzeti szerveket. Nehéz azonban pontosan megállapítani, hogy országos szinten mikor alkalmazandó a Charta. Ez az egyik legnagyobb akadálya a teljesebb körű használatnak. Komoly akadályt jelent az is, hogy kevésbé ismert, hogy a Charta a meglévő, bevált jogi forrásokhoz képest milyen többlettértéket képvisel. Azok a gyakorló jogi szakemberek segíthetik elő a Charta szélesebb körű használatát és végrehajtásának javítását, akik értik és a gyakorlatban is alkalmazni tudják országos és regionális/helyi szinten. Következésképpen elengedhetetlen, hogy a nemzeti szereplők speciálisabb képzésben részesüljenek a Charta alkalmazásáról.

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 51. cikke megköveteli az EU-tól és a tagállamoktól, hogy mozdítsák elő a Charta rendelkezéseinek alkalmazását, de ebben a tekintetben országos szinten még nem sok minden történt. A Chartával kapcsolatban 2019 októberében elfogadott tanácsi következtetések felhívják a tagállamokat, hogy növeljék a Charta ismertségét, és bővítsék a politikai döntéshozók, a köztisztviselők és a gyakorló jogi szakemberek, valamint a nemzeti emberi jogi intézmények, a civil társadalmi szervezetek és más emberi jog-védők képzését. Mindezek elősegíthetik a Chartában rejlő potenciál kiaknázását.

Lehetne javítani a Chartával kapcsolatos információk kommunikációján. Még nincs átfogó áttekintés a Charta országos, regionális és helyi szintű végrehajtásával kapcsolatos kezdeményezésekről és gyakorlati tapasztalatokról. A tagállami közigazgatásokban az információgyűjtéshez még nem jött létre egyablakos ügyintézési pont sem, amely hivatkozik a releváns tapasztalatokra és összekapcsolja a megfelelő szerveket és a magán-személyeket egymással, hogy népszerűsíthessék az ígéretes gyakorlatokat és tapasztalatokat cserélhessenek országos szinten.

AZ FRA 1.1. VÉLEMÉNYE

A Chartával kapcsolatban 2019-ben elfogadott tanácsi következtetések nyomán az uniós tagállamoknak mérlegelniük kell olyan kezdeményezések és politikák elindítását, amelyek célja a Charta országos szintű ismertségének és végrehajtásának előmozdítása. Ezek kapcsán az összes érintett nemzeti szereplő kapacitását fel kell használni. A Chartával kapcsolatos kezdeményezéseknek és stratégiáknak bizonyítékokon kell alapulniuk, a Chartának az egyes tagállamokban való használatáról és ismertségéről szóló rendszeres értékelésekre építve. A bizonyítékokat a Charta országos és helyi szintű alkalmazásáról szóló, több érdekelt fél részvételével történő strukturált párbeszédnek révén lehetne összegyűjteni.

A tagállamok mérlegelhetnék, hogy nemzeti közigazgatásaikban Charta-fókuszpontokat jelölnek ki. Ezek a fókuszpontok elősegíthetnék a nemzeti minisztériumok közötti koordinációt, információmegosztást és közös tervezést. A nemzeti közigazgatási és egyéb szervek – többek között az emberi jogok terén hatáskörrel rendelkező szervek és a civil társadalmi szervezetek – közötti, valamint az uniós és a nemzeti szint közötti kapcsolattartásra is szolgálhatnak. Ezen túlmenően feltárhatnák a rendszer hiányosságait. A fókuszpontok összegyűjthetnék a Charta használatára vonatkozó információkat, amelyeket megoszthatnának az összes érintett ágazatban tevékenykedő nemzeti szereplőkkel és adott esetben más tagállamok közigazgatásaival és az uniós intézményekkel.

AZ FRA 1.2. VÉLEMÉNYE

A Chartával való összhang javítása érdekében az uniós tagállamoknak mérlegelniük kell a törvényjavaslatok jogi ellenőrzésére és hatásvizsgálataira vonatkozó nemzeti eljárásaik megerősítését. Az ilyen eljárásokban kifejezetten hivatkozni kell a Chartára, ahogy az alkotmányos emberi jogokra és bizonyos esetekben az emberi jogok európai egyezményére (EJEE) is.

A nemzeti jogalkotóknak különös figyelmet kell fordítaniuk annak biztosítására, hogy az uniós jogot a nemzeti jogba átültető jogszabály maradtalanul megfeleljen a Chartának.

Az Európai Bizottság fontolóra vehetne több finanszírozási lehetőséget a hivatalos emberi jogi intézmények, például a nemzeti emberi jogi intézmények, az egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervek vagy az ombudsmani intézmények számára, hogy segítsen több szaktudást szerezni a Charta országos szintű alkalmazásával kapcsolatban. Ez elősegítheti, hogy ellássák feladatukat, támogassák a tagállamokat a Charta alkalmazásában, többek között a jogalkotásban és a politikai döntéshozásban, továbbá az európai strukturális és beruházási alapok felhasználásakor.

AZ FRA 1.3. VÉLEMÉNYE

A 2011 és 2020 közötti időszakra vonatkozó európai igazságügyi képzési stratégia felülvizsgálatakor az EU-nak célzott és gyakorlati képzést kell biztosítania az Európai Unió Alapjogi Chartájának alkalmazásáról. A Chartával kapcsolatos képzési lehetőségeket más uniós politikákban és programokban is támogatni kell annak érdekében, hogy a gyakorló jogi szakemberek és a köztisztviselők, valamint a hivatalos nemzeti emberi jogi intézményekben dolgozó szakértők is részt vehessenek az uniós és országos szinten biztosított képzési programokban.

Az uniós tagállamoknak rendszeres, célzott és igényeken alapuló képzést kell kínálniuk az országban dolgozó bíróknak és más gyakorló jogi szakembereknek a Charta alkalmazásáról. A nemzeti emberi jogi intézményeket és uniós szintű hálózataikat elegendő forrással kell ellátni, hogy képzést biztosítsanak személyzetüknek a Charta alkalmazásáról.

A Chartával kapcsolatos 2019-es tanácsi következtetések arra ösztönzik a tagállamokat, hogy „nemzeti eljárási szabályaikban biztosítsák a Chartával való összhangot”. A nemzeti jogalkotók felelőssége, hogy az uniós jogszabályok nemzeti jogba történő átültetése során biztosítsák a Chartával való összhangot. A hatásvizsgálatokra és a jogi ellenőrzésre vonatkozó nemzeti eljárási szabályok azonban – az uniós szabályokkal ellentétben – ritkán hivatkoznak a Chartára.

Számos olyan civil társadalmi szervezet, amely az alapjogi platformon keresztül működik együtt az FRA-val, a Chartával kapcsolatos képzés finanszírozásának növelését kéri és azt, hogy az EU változtassa meg az arra vonatkozó információk gyűjtésére irányuló erőfeszítéseit, hogy a tagállamok hogyan alkalmazzák a Chartát. Egyes szervezetek olyan gyakorlati végrehajtási iránymutatásokat kérnek, amelyek segítséget nyújthatnak a nemzeti szervezeteknek az uniós jognak a Chartával összhangban történő végrehajtásához.

Az FRA által végzett kutatás azt mutatja, hogy a nemzeti emberi jogi intézmények nem aknázzák ki a Chartában rejlő teljes potenciált. A 2019-ben elfogadott tanácsi következtetések kiemelik, hogy ezek az intézmények „döntő szerepet játszanak az alapvető jogok védelmében és előmozdításában, továbbá a Chartával való összhang biztosításában”. Ez magában foglalja azt is, hogy tájékoztatják a nemzeti jogalkotókat az ezzel kapcsolatos jövőbeli jogszabályokról és politikákról. Uniós és nemzeti finanszírozási rendszerek segíthetnek a nemzeti emberi jogi intézményeknek és más, az emberi jogok terén hatáskörrel rendelkező szervezeteknek a Chartával kapcsolatos szaktudás megszerzésében.

A gyakorló jogi szakembereknek és a közigazgatási szervek tisztviselőinek speciális képzésre van szükségük a Charta – egy viszonylag új eszköz – hatékony alkalmazásához. A Charta nem szerepelt a tantervben számos gyakorló jogi szakember esetében, akik évekkal ezelőtt részesültek jogi képzésben. A Charta használatához az Európai Unió Bírósága (EUB) ítélkezési gyakorlatának alapos ismeretére van szükség. A gyakorló jogi szakembereknek ismerniük kell a Chartát, hogy megértsék, hogy mikor alkalmazandó, hogy a Charta bizonyos rendelkezése jognak vagy elvnek tekintendő, és hogy alkalmazható-e magánfelek között (horizontális közvetlen hatály) egy adott kontextusban.

Az igazságügyi képzés ritkán összpontosít az alapvető jogokra. Ezen túlmenően tagállamonként nagyon eltérő, hogy a gyakorló szakemberek mennyire használják ki a rendelkezésre álló képzést. Az FRA által elvégzett kutatás azt mutatja, hogy az emberi jogi civil szervezetek ritkán kínálnak Chartával kapcsolatos képzést, illetve ritkán vesznek részt ilyen képzésben. Az FRA által megkérdezett 25 nemzeti igazságügyi képzési intézet kevesebb mint fele nyilatkozott úgy, hogy az elmúlt 10 évben több képzést nyújtottak a Chartával kapcsolatban, illetve elérték, hogy nagyobb lett a Charta ismertsége.

A Charta alkalmazásával kapcsolatban szerzett tapasztalatok cseréje két okból is rendkívül fontos. Először is az emberek még mindig kevés tapasztalattal rendelkeznek a Charta használatáról. Ebből a szempontból ők még úttörőnek tekinthetők. Másodszor számos olyan ügy, amelyben a Charta szerepet játszik, transznacionális dimenzióval rendelkezik, például amikor európai elfogatóparancsot adnak ki. Emiatt különösen fontos a bevált gyakorlatok nemzetközi cseréje.

A Tanács nemrégiben azzal bízta meg az alapvető és az uniós polgársági jogokkal, valamint a személyek szabad mozgásával foglalkozó munkacsoportját (FREMP), hogy folytasson éves párbeszédet a Chartáról. Ezáltal elismerik az ilyen tapasztalatcserék többletértékét. Az eszmecsere szilárd bizonyítékokon alapulna.

AZ FRA 1.4. VÉLEMÉNYE

A Tanácsnak és a tagállamoknak gondoskodniuk kell az e-igazságügyi platformon újonnan bevezetett modul rendszeres frissítéseiről, amely a Chartával kapcsolatos tapasztalatokat és tevékenységeket gyűjti össze. Ezenkívül fel kell hívniuk az illetékes nemzeti szervek, többek között a nemzeti emberi jogi intézmények, a civil társadalmi szereplők, a tudományos szféra és a szakmai szövetségek figyelmét erre az új eszközre. A bizonyítékok – például az új platformon keresztül gyűjtöttek – alkothatnák a Chartával kapcsolatban a Tanácsnak az alapvető és az uniós polgársági jogokkal, valamint a személyek szabad mozgásával foglalkozó munkacsoportjában (FREMP) folytatott eszmecsere alapját.

Az uniós intézményeknek és a tagállamoknak további fórumokat és lehetőségeket kell találniuk ahhoz, hogy a bírók, a nemzeti parlamentek és a civil társadalom EU-szerte eszmecserét folytathasson. A nemzeti parlamentek számára például az uniós ügyekre szakosodott parlamenti bizottságokból álló konferencia (COSAC) lehet ilyen fórum. Ezenfelül különböző hálózatok felhasználhatnák a korábbi tapasztalatokat és bekapcsolódhatnak a nemzeti bíróságok közötti, Chartával kapcsolatos rendszeres párbeszédbe. Idetartozik többek között az Európai Igazságügyi Képzési Hálózat (EJTN), az Európai Unió Bírósági Hálózata (RJEU) és az Európai Unió Államtanácsainak és Legfelső Közigazgatási Bíróságainak Szövetsége (ACA). Az érintett civil társadalmi szervezetek közötti eszmecserékre megfelelő platformon kerülhetne sor. A nem bírósági szervek korábbi példákat vehetnének alapul, és Chartával kapcsolatos rendszeres eszmecseréket szervezhetnének az egyenlőség előmozdításával foglalkozó nemzeti szervek európai hálózatán (Equinet) és a Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Európai Hálózatán (ENNHRI) keresztül. Az eszmecserék eredményeit az adott ország nyelvén kell terjeszteni, hogy az információk nemzeti és helyi szinten is eljussanak az érintett szereplőkhöz.

2

EGYENLŐSÉG ÉS MEGKÜLÖNBÖZTETÉSMENTESSÉG

2019-ben nem került sor az egyenlő bánásmódról szóló irányelv régóta várt elfogadására, így továbbra sem teljes a megkülönböztetésmentességre vonatkozó uniós jogi keret. Az egyenlőségért felelős új biztos kinevezése és a szociális jogok európai pillérével kapcsolatos új jogi eszközök elfogadása azonban mégis hozzájárult az egyenlőség kérdésének előmozdításához. Az egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervek hatékonysága és függetlensége – az egyenlőségre vonatkozó szakpolitikai keret egyik kulcsfontosságú eleme – továbbra is aggályokat vet fel. Az EU és a tagállamok kezdeményezéseket indítottak az egyenlőségre vonatkozó adatok gyűjtésének és felhasználásának támogatása érdekében, többek között megkülönböztetéssel kapcsolatos vizsgálatok elvégzése révén. Eközben a nemzeti egyenlőségi és megkülönböztetésmentességi politikák eredményeként jogszabályok és cselekvési tervek születtek. Ezek között vannak olyanok, amelyek a különösen veszélyeztetett csoportok védelmének javítására irányulnak. Mások pedig a megkülönböztetés tilalmának jobb érvényesítését célozzák. Számos tagállamban előrelépés történt a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) személyek alapvető jogainak tekintetében. Ugyanakkor más tagállamok esetében a megkülönböztetésmentességhez való alapvető jogokkal kapcsolatban ellenállás mutatkozott.

AZ FRA 2.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós jogalkotónak továbbra is minden lehetőséget meg kell vizsgálnia az egyenlő bánásmódról szóló irányelv haladéktalan elfogadása érdekében, tekintettel arra, hogy folyamatosan bizonyítékok támasztják alá, hogy az oktatás, a szociális védelem, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, többek között a lakhatás terén vallás vagy meggyőződés, fogyatékoság, életkor és szexuális irányultság alapján megkülönböztetés történik. Ez biztosítaná, hogy az uniós jogalkotás átfogó védelmet nyújtson a megkülönböztetéssel szemben az élet e kulcsfontosságú területein.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 19. cikke biztosítja a jogalapot a nem, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés leküzdéséről szóló uniós jogszabályokhoz. Eddig az Európai Unió Tanácsa olyan jogszabályokat fogadott el, amelyek védelmet nyújtanak a nem, illetve a faji vagy etnikai származás alapján történő megkülönböztetéssel szemben az élet legfontosabb területein. Ide tartozik a foglalkoztatás és foglalkozás, az oktatás, a szociális védelem, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a lakhatást is beleértve. Ezzel szemben az uniós jogszabályok csak a foglalkoztatás terén nyújtanak védelmet a vallás vagy meggyőződés, a fogyatékoság, az életkor és a szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetéssel szemben. Következésképpen az uniós jog alapján az EUMSZ 19. cikkében meghatározott védett tulajdonságok közül egyesek – nem, faji vagy etnikai származás – nagyobb védelemben részesülnek, mint mások – vallás vagy meggyőződés, fogyatékoság, életkor vagy szexuális irányultság.

2008-ban az Európai Bizottság egyenlő bánásmódról szóló irányelvre irányuló javaslatot terjesztett elő (COM (2008) 426). Az irányelv megszüntetné ezt a különbséget azáltal, hogy a valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetéssel szembeni védelmet kiterjeszti az oktatás, a szociális védelem, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés területére.

2019-ben ismét próbálkozások történtek, hogy a Tanáccsal folytatódjanak a megrekedt tárgyalások erről a rendkívül fontos jogi eszközről. Az Európai Bizottság indítványozta, hogy az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 48. cikkének (7) bekezdése alapján az általános áthidaló klauzula alkalmazásával az egyhangú szavazásról álljanak át a minősített többségi szavazásra. A Tanács finn elnöksége a miniszterek részvételével irányadó vitát tartott az előrelépés lehetséges módjairól. Az eszmecsereből kiderült, hogy számos uniós tagállam támogatja az irányelv elfogadását, amivel meg lehetne szüntetni a hiányosságokat az uniós jogalkotásban, és biztosítani lehetne, hogy mindenki egyenlő bánásmódban részesüljön. A Tanács azonban nem tudta elérni a szükséges konszenzust az év végéig.

A különböző okokon alapuló megkülönböztetés és egyenlőtlenségek továbbra is a valóság és a hétköznapok részét képezik EU-szerte. Az FRA-felmérések, a „Megkülönböztetés az EU-ban” Eurobarométer tematikus felmérés és a megkülönböztetéssel kapcsolatos vizsgálatokon alapuló, 2019-ben közzétett országos tanulmányok megállapításai is megerősítik ezt. Az FRA-felmérések következetesen azt igazolják, hogy azok az emberek, akiket megkülönböztetés ér, ritkán tesznek bejelentést a hatóságoknak. Ez annak ellenére így van, hogy minden uniós tagállam rendelkezik egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervvel a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) és több, a nemek közötti egyenlőségről szóló irányelv rendelkezésének megfelelően.

Az egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervek egyik alapvető feladata, hogy független segítséget nyújtsanak a megkülönböztetés áldozatainak panaszaiak érvényesítése során. Amikor az áldozatokat arról kérdezték, hogy miért nem jelentik, ha megkülönböztetés éri őket, a leggyakrabban azt választották, hogy úgy gondolják, hogy semmi sem változna. Ez arra utal, hogy problémák tapasztalhatók az egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervek emberi, pénzügyi és technikai erőforrásainak hatékonysága, függetlensége és megfelelősége szempontjából; ezekről a problémákról a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI) által az ötödik nyomkövetési ciklus keretében 2019-ben közzétett országjelentések is beszámolnak.

Az egyenlőségre vonatkozó adatok nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy információval lehessen alátámasztani a tényeken alapuló megkülönböztetésmentességi politikát, figyelni a trendeket, és értékelni a megkülönböztetés tiltó jogszabályok végrehajtását. Ahogy azt az EU megkülönböztetésmentességgel, egyenlőséggel és sokszínűséggel foglalkozó magas szintű munkacsoportja is megerősíti, az uniós tagállamok nem rendelkeznek koordinált hozzáállással az egyenlőségre vonatkozó adatok gyűjtéséhez és felhasználásához.

A magas szintű munkacsoport a tagállamok további közös problémáit is megjelölte. Ezek közé tartozik az, hogy egyenlőtlenség tapasztalható a megkülönböztetés okai és az élet azon területei tekintetében, amelyekkel kapcsolatban adatokat gyűjtenek, valamint az érdekelt felekkel való egyeztetés elégtelen az adatgyűjtés megtervezési és végrehajtási szakaszában. A magas szintű munkacsoport által 2018-ban elfogadott, *Az egyenlőségre vonatkozó adatok összegyűjtésének és felhasználásának javítására vonatkozó iránymutatások (Guidelines on improving the collection and use of equality data)* konkrét útmutatást adnak e nehézségek országos szintű kezeléséhez.

2019-ben a magas szintű munkacsoport egyenlőségre vonatkozó adatokkal foglalkozó alcsoportja az FRA irányítása mellett két további eszközt tett közzé. Az egyenlőségre vonatkozó adatokkal kapcsolatos gyakorlatok gyűjteménye ösztönzést ad az iránymutatások gyakorlati végrehajtásához. A diagnosztikai feltérképezési eszköz az adathiányok azonosítására használható, és alapul szolgálhat az egyenlőségre vonatkozó adatok központi adatbázisának létrehozásához. Egyes uniós tagállamok már az iránymutatásokat és a kiegészítő eszközöket is alkalmazzák mint alapot a helyzet javításához. Jóllehet az iránymutatások a tagállamoknak szólnak, analógia alapján az uniós intézmények és szervek is felhasználhatják azokat a sokszínűség figyelésének megerősítéséhez.

2019-ben növekvő mértékben használták a megkülönböztetéssel kapcsolatos vizsgálatokat, hogy objektív bizonyítékokat szolgáltatassanak a megkülönböztetésről. Ezek tökéletesen kiegészítik a többi forrást, például a megkülönböztetés megtapasztalására vonatkozó felméréseket. Továbbá számos uniós tagállam fordított több figyelmet az egynél több ok kombinációján vagy átfedésén alapuló megkülönböztetésre – a halmozott és interszekcionális megkülönböztetésre.

AZ FRA 2.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervek hatékonyan láthassák el az EU megkülönböztetésmentességről szóló jogszabályaiban rájuk ruházott feladatokat. Ez maga után vonja annak biztosítását is, hogy az egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervek függetlenek legyenek és elegendő erőforrással rendelkezzenek. Ennek során a tagállamoknak megfelelően figyelembe kell venniük az Európai Bizottságnak az egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervekre vonatkozó előírásokról szóló ajánlását és az ECRI felülvizsgált 2. számú általános politikai ajánlását.

AZ FRA 2.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak fokozott erőfeszítéseket kell tenniük, hogy összehangolt megközelítést alkalmazzanak az egyenlőségre vonatkozó adatok összegyűjtése tekintetében, hogy ezek az adatok képezzék a tényeken alapuló politikák alapját az egyenlőség és megkülönböztetésmentesség terén. A tagállamoknak átfogó adatgyűjtési eszközkészletre kell támaszkodniuk, többek között felmérésekre és megkülönböztetéssel kapcsolatos vizsgálatokra, és stratégiákat kell kidolgozniuk az olyan helyzetek kezelésére, amikor a megkülönböztetés különböző okai átfedik egymást vagy együttesen vannak jelen. Az adatgyűjtés során az uniós tagállamoknak kellő figyelmet kell fordítaniuk az EU megkülönböztetésmentességgel, egyenlőséggel és sokszínűséggel foglalkozó magas szintű munkacsoportja által az egyenlőségre vonatkozó adatok gyűjtésének és felhasználásának javításáról elfogadott iránymutatásokra. A feltérképezési eszközt és az azt kiegészítő, gyakorlatok gyűjteményét is használhatják. Az uniós intézményeknek és szerveknek is mérlegelniük kell ezen iránymutatások alkalmazását a saját struktúráikon belül.

AZ FRA 2.4. VÉLEMÉNYE

Az FRA arra ösztönzi az Unió tagállamait, hogy továbbra is fogadjanak el és hajtsanak végre konkrét intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és intersexuális (LMBTI) emberek teljes mértékben élhessenek az uniós és a nemzeti jog szerint őket megillető alapvető jogokkal. A tagállamoknak intézkedéseket kell tenniük a hatóságok vagy a tisztviselők homofób és transzfób kijelentéseinek káros hatásaival szemben. A védelmi hiányosságok azonosítása és megfelelő kezelése érdekében a tagállamoknak figyelembe kell venniük a megkülönböztetésről rendelkezésre álló bizonyítékokat, többek között az FRA LMBTI-személyekkel kapcsolatos második felméréseinek adatait. Konkrétan, intézkedéseket kell tenni a fiatal LMBTI-személyek iskolai biztonságának szavatolása érdekében.

2019 februárjában az Európai Parlament felkérte az Európai Bizottságot, hogy fogadjon el egy új stratégiai dokumentumot az LMBTI-személyek egyenlőségének az elkövetkező években történő előmozdítása érdekében. Ez a dokumentum a *Bizottság által összeállított, az LMBTI-személyek egyenlőségének előmozdítása tekintetében (2016 és 2019 között) meghozandó intézkedések listáján* alapulna. Az Európai Bizottság 2020. évi munkaprogramjában szerepel egy külön arra vonatkozó stratégia, hogy EU-szerte biztosított legyen az LMBTI-személyek egyenlősége.

2019-ben számos tagállamban előrelépés történt az LMBTI-személyek alapvető jogait illetően. Konkrétan, az azonos nemű párok több jogot szereztek, és a megkülönböztetést tiltó jogot kifejezetten kiterjesztették a nemi identitásra, illetve a nemi jellegre.

Bizonyos tagállamok parlamentjei azonban elvetették az azonos nemű párok jogi elismerését célzó törvénytervezeteket. Másfelől az LMBTI-személyek egyenlőségét illetően történt visszalépés a megkülönböztetésmentességhez való jog, illetve a gyülekezési szabadság tekintetében.

2019-ben az FRA elvégezte az LMBTI-személyekkel kapcsolatos második felmérést. Az eredmények azt mutatják, hogy az LMBTI-személyek az élet számos területén továbbra is hátrányos megkülönböztetésben részesülnek. December 18-án az Európai Parlament

állásfoglalást fogadott el az LMBTI-személyekkel szembeni nyilvános megkülönböztetésről és gyűlöletbeszédéről. Az állásfoglalás számba veszi az EU-szerte tapasztalható aggasztó tendenciákat. Ezek közé tartoznak például „a szociális LMBTI-központok ellen több tagállamban elkövetett támadások, a – kiváltképpen a választásokkal összefüggésben elhangzott – homofób kijelentések és LMBTI-személyek ellen irányuló gyűlöletbeszéd, továbbá azon jogi eszközök, amelyek esetleg felhasználhatók a média, az oktatás, illetve az egyéb tartalmakhoz való hozzáférés oly módon történő korlátozására, amely túlzottan beszűkíti az LMBTI-kérdésekkel kapcsolatos véleménynyilvánítási szabadságot”.

3

RASSZIZMUS, IDEGENGYŰLÖLET ÉS AZ EZEKHEZ KAPCSOLÓDÓ INTOLERANCIA

Tizenkilenc évvel a faji egyenlőségről szóló irányelv elfogadása és 11 évvel a rasszizmusról és idegengyűlöletről szóló kerethatározat elfogadása után számos tagállam még mindig nem ültette át pontosan és nem alkalmazza a vonatkozó uniós jogszabályokat. Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a nemzeti bíróságok határozzák meg, hogy hol húzódik a szólásszabadság határa, és hogy mi tekintendő gyűlöletre uszításnak és gyűlöletbeszédnek. 2019-ben történtek bizonyos uniós szakpolitikai fejlemények az antiszemitizmus tekintetében, de csak kevés fejlemény érintette a rasszizmus és az idegengyűlölet kérdését. Néhány tagállam politikákat fogadott el, hogy hatékonyabban járjon el a rasszizmust illetően, és hogy a gyűlölet-bűncselekmények bejelentésére ösztönözze az embereket, de továbbra is nehéz megállapítani e politikák hatását. A felmérések és a közvélemény-kutatások megállapításai szerint a kisebbségi háttérrel rendelkező személyek és a migránsok az EU-ban az élet különböző területein továbbra is zaklatással, erőszakkal, etnikai és faji megkülönböztetéssel szembesülnek. Számos tagállamban végeztek kutatást, amely azt mutatja, hogy a diszkriminatív etnikai alapú profilalkotás 2019-ben is problémát jelentett.

A rasszizmusról és idegengyűlöletről szóló kerethatározat (2008/913/IB) 1. cikke felvázolja azokat az intézkedéseket, amelyeket a tagállamoknak a szándékos rasszista és idegengyűlölő cselekmények büntetése érdekében meg kell hozniuk. A 4. cikk azt is előírja, hogy a bíróságok az előítélet indítékát súlyosbító körülménynek tekintsek vagy a büntetések kiszabásánál vegyék figyelembe. A bűncselekmények áldozatainak jogairól szóló irányelv (2012/29/EU) (63) preambulumbekzdése megerősíti, hogy a bűncselekmények bejelentésének ösztönzése és megkönnyítése érdekében a gyakorlati szakembereket megfelelően ki kell képezni, valamint be kell vezetni a harmadik fél általi bejelentést lehetővé tevő intézkedéseket. Az uniós jogszabály végrehajtásából következően az áldozatok és a tanúk bejelenthetik a gyűlölet-bűncselekményeket, a rendőrség azonosítani tudja a gyűlölet-bűncselekmények áldozatait, és a bejelentéskor jegyzőkönyvbe veszi a rasszista indítékot.

Ahogy az a nemzetközi felügyeleti szervek és a civil társadalmi szervezetek jelentéseiből is kiderül, több olyan tagállam is van, amely 2019-ig nem ültette át teljeskörűen és helyesen a kerethatározat rendelkezéseit. Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a nemzeti bíróságok korlátot szabnak abban a tekintetben, hogy a szólásszabadságra hivatkozva ne lehessen indokolni a gyűlöletbeszédet és gyűlöletre uszítást. Egyes tagállamok iránymutatásokat fogadtak el a büntető igazságszolgáltatásban dolgozók számára a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos vizsgálatról és büntetőeljárásról. Az alacsony bejelentési arány problémájára e tagállamok közül többen a harmadik felek által történő bejelentések útján és a közösség bevonásával találtak megoldást. A FRA által végzett kutatás és más tanulmányok ennek ellenére következetesen azt mutatják, hogy a gyűlölet-bűncselekmények nagy részét továbbra sem jelentik be és nem veszik jegyzőkönyvbe, továbbá elégtelen a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos országos szintű adatgyűjtés.

← AZ FRA 3.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak teljeskörűen és helyesen át kell ültetniük a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni küzdeletről szóló kerethatározat rendelkezéseit és azokat alkalmazniuk kell. Ezen túlmenően meg kell tenniük az előítéletes bűncselekmények (gyűlölet-bűncselekmények) büntetendővé nyilvánításához szükséges intézkedéseket, súlyosbító körülménynek tekintve a rasszista és idegengyűlölő indítékot.

Az uniós tagállamoknak olyan intézkedéseket kell bevezetniük, amelyek ösztönzik a gyűlölet-bűncselekmények bejelentését, és elősegítik az áldozatsegítő szolgálatokhoz való irányítást. Biztosítaniuk kell továbbá, hogy a feltételezett gyűlölet-bűncselekményeket ténylegesen nyilvántartásba vegyék, kivizsgálják, ezek ügyében vádat emeljenek és büntetőeljárást folytassanak. Ennek az alkalmazandó nemzeti, uniós, európai és nemzetközi emberi jogi rendelkezésekkel összhangban kell történnie.

Az uniós tagállamoknak további erőfeszítéseket kell tenniük, hogy szisztematikusan nyilvántartsák, gyűjtsék és évente közzétegyék a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó adatokat. Az adatokat legalább az előítélet indítéka, a bűncselekmény típusa, valamint az áldozat(ok) és az elkövető(k) neme és életkora szerinti bontásban kell megadni, hogy segítségükkel hatékony, bizonyítékokon alapuló jogi és politikai válaszlépéseket dolgozthassanak ki erre a jelenségre. Minden adatgyűjtést a nemzeti jogi kereteknek és az uniós adatvédelmi jogszabályoknak megfelelően kell végezni.

AZ FRA 3.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak jelentősen javítaniuk kell intézkedéseik és intézményi hátterük hatékonyságát a megkülönböztetésmentességről szóló uniós és nemzeti jogszabályok érvényesítése érdekében. Lényegében a tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a szankciók kellően hatékonyak, arányosak és visszatartó erejűek legyenek. Ezáltal csökkenthetők az etnikai kisebbségek és a bevándorlók oktatásba való bejutását, munkavállalását és szolgáltatásokhoz, például a lakhatáshoz való hozzáférését gátló akadályok.

Az etnikai kisebbségi csoporthoz tartozókkal szembeni előítéletek leküzdése, valamint az egyenlő munkavállalási jog és munkaerőpiaci részvétel biztosítása érdekében az intézkedések különböző elemeket tartalmazhatnak. Ezek közé tartozik az anonim munkaerő-felvételi politikák bevezetése; a diszkriminatív gyakorlatok figyelemmel kísérése; a tudattalan előítéletekkel kapcsolatos figyelemfelhívás és képzés; a munkáltatók és a szociális partnerek támogatása a munkaerőpiaci részvétel terén tapasztalható megkülönböztetés és akadályok leküzdéséhez; és a hátrányos megkülönböztetés tilalmával kapcsolatos képzés biztosítása a munkáltatóknak a magán- és közszolgáltatási vállalatoknál.

AZ FRA 3.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak konkrét, gyakorlati és közvetlenül használható útmutatásokat kell kidolgozniuk annak érdekében, hogy a rendőrök a feladataik gyakorlása során ne végezzenek diszkriminatív etnikai alapú profilalkotást. A bűnüldöző szervezeteknek ilyen útmutatást kell kiadniuk és felvenniük a rendőrség szabványműveleti előírásaiba, valamint a rendőrök magatartási kódexébe. A tagállamoknak az ilyen útmutatásokat szisztematikusan közölniük kell a bűnüldöző szervezetek első vonalban dolgozó tagjaival.

Az Alapjogi Charta 21. cikke tiltja az etnikai származás és a faj alapján történő megkülönböztetést. Hasonlóképpen a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) 3. cikke is tiltja az etnikai vagy faji származáson alapuló megkülönböztetést a következőkre vonatkozóan: oktatásba való bejutás; foglalkoztatás; szolgáltatások; szociális védelem, a lakhatást is beleértve; és szociális biztonság, az egészségügyi ellátást is beleértve. Az Európai Bizottság és a nemzetközi emberi jogi megfigyelő szervezetek jelentései azt mutatják, hogy a tagállamok részéről több erőfeszítésre van szükség az irányelv rendelkezéseinek helyes végrehajtásához. Az etnikai kisebbségi csoportok tagjai, többek között a migránsok továbbra is megkülönböztetéssel szembesülnek az élet minden területén EU-szerte, leggyakrabban az álláskeresés és a lakhatás kapcsán, ahogy azt az FRA és mások kutatási eredményei mutatják.

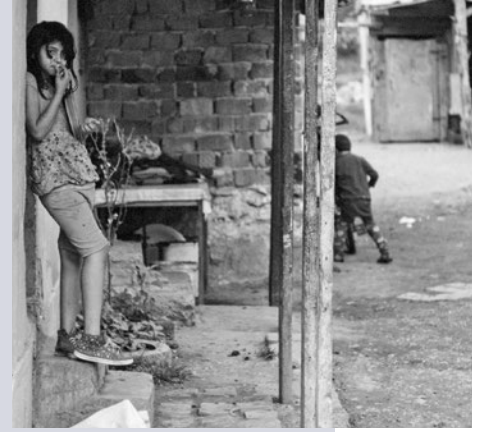

A kutatások több tagállamban is azt mutatják, hogy a rendőrség továbbra is végez diszkriminatív etnikai profilalkotást. Az ilyen profilalkotás alááshatja a bűnüldözéssel szembeni bizalmat. Ez a gyakorlat a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény (ICERD) elveivel is ellentétes, valamint egyéb nemzetközi szabályokkal, az EJEE-ben szereplő előírásokat, valamint az EJEB vonatkozó ítélkezési gyakorlatát, az Európai Unió Alapjogi Chartáját és a faji egyenlőségről szóló irányelvet is beleértve.

4

A ROMÁK EGYENLŐSÉGE ÉS INTEGRÁCIÓJA

2019-ben már 10 éve annak, hogy az Európai Unió Tanácsa elfogadta az Európai Roma Platform első ülésén elkészült, a romák integrációjáról szóló következtetéseket. A dokumentum 10 általános alapelvet tartalmazott a romák integrációjával kapcsolatban. A 4. alapelv megköveteli valamennyi romaintegrációs szakpolitikától, hogy törekedjen arra, hogy „a romák beilleszkedjenek a többségi társadalomba (többségi oktatási intézmények, munkahelyek és lakhatás)”, és szüntesse meg „a részben vagy teljesen szegregált oktatást, illetve lakhatást”, ahol még létezik ilyen. Az FRA felmérései és jelentései, valamint az Európai Bizottságnak a nemzeti romaintegrációs stratégiák végrehajtásáról szóló 2019. évi jelentése alapján úgy tűnik azonban, hogy tíz év alatt az uniós, nemzetközi, nemzeti és helyi erőfeszítések kevés érzékelhető változást eredményeztek. Sok roma továbbra is szegregáltan él. Nem roma szomszédaik részéről ellenséges viselkedést tapasztalnak, és nem bíznak a helyi és országos politikában, amely nem tesz hatékony lépéseket a cigányellenesség kezelésére.

Az Európai Bizottság az „Iránymutatás a tagállamok számára az európai strukturális és beruházási alapoknak az oktatási és térbeli szegregáció kezelésében történő felhasználásához” (*Guidance for Member States on the use of European Structural and Investment Funds in tackling educational and spatial segregation*) című dokumentumában előírja, hogy a lakhatással és oktatással kapcsolatos valamennyi művelet során a deszegregációs elvet kell elsődleges alternatívának tekinteni. Az iránymutató feljegyzés felhívja a figyelmet arra, hogy el kell kerülni, hogy térben szegregált környékeken új oktatási létesítmények épüljenek.

Kevés bizonyíték van arra, hogy az FRA legutóbbi, 2016-os felmérése óta előrehaladás történt az oktatás területén meglévő szegregáció kezelése tekintetében. A roma tanulók továbbra is külön osztályokba vagy iskolákba járnak, bizonyos esetekben szegregált speciális iskolákba, annak ellenére, hogy rendelkezésre állnak szakértők és civil társadalmi

szervezetek által az oktatási deszegregációval kapcsolatban készített eszközkészletek, útmutatók és kézikönyvek.

AZ FRA 4.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak fokozott erőfeszítéseket kell tenniük az iskolai szegregáció felszámolására, a faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés megakadályozására – amint azt a faji egyenlőségről szóló irányelv előírja – és a cigányellenesség leküzdésére. Ennek során a tagállamok különböző módszerek alkalmazását mérlegelhetik. Felülvizsgálhatják például az iskolai körzetek alá tartozó területeket, és áthelyezhetik a roma tanulókat, hogy ne bizonyos iskolákban koncentrálódnak, ugyanakkor támogatást is nyújtanak számukra iskolai teljesítményük javításához és elősegítik a többségi osztályokba való beilleszkedésüket.

AZ FRA 4.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak meg kell erősíteniük nemzeti romaintegrációs stratégiájuk vagy integrált szakpolitikai intézkedéscsomagjaik lakhatással kapcsolatos elemeit annak biztosítása érdekében, hogy minden roma megfelelő színvonalú, nem szegregált lakóhelyen éljen. Ennek kapcsán a tagállamok mérlegelhetnék, hogy az európai szemeszter keretében átalakítják nemzeti reformprogramjaikat, hogy tartalmazzanak intézkedéseket a romák körében súlyosan elégtelen lakáskörülményekkel rendelkezők arányának csökkentésére. Továbbá a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy hatékonyan használják fel az európai strukturális és beruházási alapokat a lakhatási szegregáció kezelésére és a megfelelő lakhatás biztosításának javítására.

AZ FRA 4.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak fejleszteniük kell adatgyűjtési módszertanaikat és a romák integrációjával kapcsolatos eredmények nyomon követéséhez használt eszközöket, hogy egyenlőségre vonatkozó adatokat tudjanak gyűjteni a romák integrációját célzó hatékony tagállami intézkedésekről szóló, 2013. évi tanácsi ajánlásban foglalt legfontosabb tematikus területeken. Az adatoknak lehetővé kell tenniük az országos és helyi szintű deszegregációs erőfeszítéseknek a személyes adatok védelmére vonatkozó előírásokkal összhangban történő hatékony nyomon követését.

A Charta 34. cikke a társadalmi kirekesztés és a szegénység leküzdése érdekében – az uniós jog, valamint a nemzeti jogszabályok által meghatározott szabályokkal összhangban – kifejezetten elismeri és tiszteletben tartja a jogot a tisztas megélhetést célzó szociális támogatásra és lakástámogatásra mindazok esetében, akik nem rendelkeznek az ehhez elégséges pénzeszközökkel. Ezenfelül nemzetközi emberi jogi eszközök, például a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a (felülvizsgált) Európai Szociális Charta megkövetelik az országoktól, hogy megfelelő színvonalú lakhatást biztosítsanak mindenki számára.

Ennek ellenére sok roma még mindig szegregált környezetben él, gyakran megdöbbentő körülmények között. Vannak olyan helyi önkormányzatok, amelyek – az emberi jogok nemzetközi joga szerinti biztosítékok figyelmen kívül hagyásával – kilakoltatják az építési engedély nélküli házakban vagy kunyhókban lakó romákat, akik így hajléktalanná válnak.

Az etnikai származáson alapuló szegregáció sérti az Európai Unió Alapjogi Chartájának a megkülönböztetés tilalmáról szóló 21. cikkét, valamint a szociális jogok európai pillérének esélyegyenlőségről szóló 3. cikkét és lakhatásról szóló 19. cikkét.

A szegregációval kapcsolatos intézkedéseknek etnikai származás szerinti bontásban megadott adatokon kell alapulniuk. Jelenleg az uniós tagállamok többsége nem rendelkezik ilyen adatokkal. Egyes tagállamok vonakodnak gyűjteni az etnikai származás szerinti bontásban megadott adatokat, vagy elismerik, hogy szükséges az ilyen adatok gyűjtése. Ezekre az adatokra az ERFA-ra, az ESZA+-ra és a Kohéziós Alapra alkalmazandó javasolt előfeltételek ellenőrzéséhez lesz szükség. A „Szociálisabb Európa a szociális jogok európai pillérének végrehajtásával” elnevezésű 4. előfeltétel egyik teljesítési kritériuma kifejezetten szükségessé teszi, hogy a nemzeti romaintegrációs stratégiák tartalmazzanak a szegregáció megelőzésére és kiküszöbölésére irányuló intézkedéseket.

5

MENEDÉKJOG, VÍZUMOK, MIGRÁCIÓ, HATÁROK ÉS INTEGRÁCIÓ

Az alapvető jogok határokon történő tiszteletben tartása továbbra is az egyik legfontosabb emberi jogi kihívás volt az EU-ban. Történtek tengeri halálesetek, humanitárius mentőcsónakok elleni fenyegetések, továbbá állítólagos erőszakos cselekmények és nem hivatalos visszafordítások. Néhány tagállamban a menedékkérőket továbbra is túlszűfolttság és hajléktalanság várja. A schengeni értékelések első öt éves ciklusa hiányosságokat állapított meg a visszaküldési politikákban az alapvető jogok tekintetében, kisebb mértékben a határigazgatás terén. Az EU jogszabályokat fogadott el, amelyek biztosítják a jogalapot a nagy méretű informatikai rendszerek interoperábilissá tételéhez. A rendszereket szabályozó jogi eszközök biztosítékokat nyújtanak, de hatékonyságuk a végrehajtásuktól függ. Mindeközben nőtt a bevándorlással összefüggésben őrizetbe vett gyermekek száma. A 18. életévüket betöltő, kísérő nélküli kiskorúak esetében hézag keletkezik a jogok és a szolgáltatások tekintetében, ami hátrányosan befolyásolja a társadalmi befogadásukat.

Az alapvető jogok határokon történő tiszteletben tartása továbbra is az egyik legfontosabb kihívás az EU-ban. 2019-ben folytatód-
tak az állítólagos erőszakos cselekmények és a nem hivatalos visszafordítások. Eközben emberek haltak meg a tengeren, akik megpróbáltak eljutni az uniós határig, és fenyegetések érték a humanitárius mentőcsónakokat. A partra szállással kapcsolatos késedelmek veszélyeztették a tengeren kimentett migránsok biztonságát és testi épségét. Az EU megerősített hatáskörrel rendelkezik a határoknál, és az alapvető jogok tekintetében ez nagyobb felelősséget is jelent. Az uniós jogalkotó különféle belső eszközökkel látta el a Frontexet az alapvető jogok védelme érdekében.

AZ FRA 5.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak meg kell erősíteniük a bűnüldöző szervek visszaélései elleni preventív intézkedéseiket. Hatékonyan ki kell vizsgálniuk továbbá minden olyan, hitelt érdemlő állítást, amely a visszaküldésről és a bűnüldöző szervek által a határokon alkalmazott erőszakról szól, különösen a hivatalos nemzeti emberi jogi szervek állításait. Együtt kell működniük a megfelelő nemzetközi szervezetekkel és harmadik országokkal, hogy biztosítsák a tengeren kimentett migránsok és menekültek biztonságos, gyors és kiszámítható partra szállását, összhangban a visszaküldés tilalmának elvével. Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökségnek gondoskodnia kell az Ügynökségről szóló új rendeletben foglalt valamennyi alapjogi rendelkezés hatékony végrehajtásáról.

AZ FRA 5.2. VÉLEMÉNYE

A gyermekek számára a nemzetközi és az uniós jog alapján biztosított, védelemhez és gondoskodáshoz való jog előmozdítása érdekében az EU-nak és tagállamainak hiteles és hatékony rendszereket kell kidolgozniuk, amelyek szükségtelessé teszik a gyermekek őrizetbe vételét a menedéjjoggal vagy visszaküldéssel összefüggésben. Ez független attól, hogy a gyermekek egyedül vagy családtagjaikkal tartózkodnak az EU-ban.

AZ FRA 5.3. VÉLEMÉNYE

A schengeni értékelések során az Európai Bizottságnak nagyobb hangsúlyt kell fektetnie a Schengeni határellenőrzési kódexben foglalt alapjogi biztosítékokra, többek között a visszaküldés tilalmának betartására.

AZ FRA 5.4. VÉLEMÉNYE

Az Európai Bizottságnak teljes mértékben ki kell használnia a nemzeti és uniós szintű szakosodott emberi jogi szervek és ügynökségek szakértelmét a nagy méretű IT-rendszerek üzemeltetése és az alapvető jogokra gyakorolt hatásuk vizsgálata során.

Az EU-nak és tagállamainak szilárd alapjogi rendelkezéseket kell beépíteniük a nagy méretű IT-rendszerek üzemeltetésére és interoperabilitására vonatkozó műszaki előírásokba, különösen az adatvédelmi és megkülönböztetésmentességi követelményeket illetően. Ez annak biztosítására szolgál, hogy az ilyen rendszereket szolgáltató iparág kellő figyelmet fordítson a vonatkozó nemzetközi és uniós jogi rendelkezések betartására. A lehetséges intézkedések közé tartozhat az arra vonatkozó kötelező követelmény bevezetése, hogy a technológia fejlesztésével foglalkozó csapatok munkájában vegyenek részt adatvédelmi szakértők és emberi jogi szakemberek is, hogy ezáltal olyan rendszerek alakuljanak ki, amelyek biztosítják az alapvető jogok betartását.

AZ FRA 5.5. VÉLEMÉNYE

A Európai Bizottságnak a 2020-ra előirányzott, az integrációra és befogadásra vonatkozó új cselekvési tervben ki kell emelnie, hogy a kísérő nélküli kiskorúakat a felnőtté válás során is támogatni kell. Ezenkívül ösztönöznie kell a tagállamokat, hogy maradéktalanul használják ki a nemzeti jog adta lehetőségeket.

Jóllehet az uniós jog nem tiltja a gyermekek őrizetbe vételét a migrációval összefüggésben, a Charta és az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) ítélkezési gyakorlata szigorú követelményeket támaszt ezzel kapcsolatban. A menedéjjogot kérelmező vagy a kiutasítási eljárás hatálya alá tartozó gyermek csak végső eszközként fosztható meg a szabadságától. A gyakorlatban azonban gyakran előfordul, hogy a gyermekek bevándorlással összefüggő őrizetbe vételét nem kivételes intézkedésként alkalmazzák az EU-ban.

A schengeni értékelési és monitoringmechanizmus az uniós jog részét képező schengeni vívmányok végrehajtásának ellenőrzésére szolgál, amelyek életbe léptetésére a belső határokon való ellenőrzés megszüntetésének ellensúlyozása érdekében került sor. A schengeni értékelések első öt éves ciklusa hiányosságokat állapított meg a visszaküldési politikákban az alapvető jogok védelme tekintetében, kisebb mértékben a határigazgatás terén.

Az EU létrehozta a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség három nagy méretű IT-rendszerét, és három további létrehozásáról szóló jogszabályt fogadott el. Ezek az IT-rendszerek segítséget nyújtanak a migráció, a menedéjjog, a határigazgatás és a rendőrségi együttműködés terén, és alapján véve a belső biztonság megszilárdítására szolgálnak. Az EU nagy méretű IT-rendszerei interoperábilisak, és megfelelő alapjogi biztosítékokat tartalmaznak. A rendszereknek azonban a gyakorlatban is alkalmazniuk kell ezeket a biztosítékokat. Az interoperabilitási rendeletek alapján a Bizottságnak meg kell vizsgálnia az interoperabilitás által az alapvető jogokra és a megkülönböztetésmentességhez való jogra gyakorolt hatást.

Amikor a kísérő nélküli kiskorúak betöltik a 18. életévüket, hézag keletkezik a jogok és szolgáltatások tekintetében. Ez hátrányosan befolyásolja társadalmi befogadásukat. Számos uniós tagállamban vannak arra vonatkozó rendelkezések, hogy az említett személyek a 18. életévük betöltése után is részesülhessenek célzott támogatásban. A gyakorlatban azonban nagyon kevés gyermek részesül ilyen támogatásban.

6

INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM, MAGÁNÉLET ÉS ADATVÉDELEM

2019 volt az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) alkalmazásának első teljes éve. Megújított és kibővített megbízatásuk alapján EU-szerte az adatvédelmi felügyeleti hatóságok irányították a végrehajtás folyamatát. Ez komoly és folyamatosan növekvő leterheltséget jelentett számukra. Az adatvédelemre szakosodott civil társadalmi szervezetek erős szövetségesnek bizonyultak a GDPR végrehajtásában. Ezzel párhuzamosan az új technológiák – úgymint a mesterséges intelligencia és az arcfelismerés – egyre növekvő használata továbbra is emberi jogi kihívásokat idéz elő, többek között a magánélet védelme és az adatvédelem tekintetében. Az előző évekhez hasonlóan a személyes adatokkal és az új technológiákkal való visszaélések az alapvető jogokra és a demokratikus folyamatokra nézve is fenyegetést jelentettek. Folyamatosak az illegális online tartalommal és a dezinformációval kapcsolatos kihívások, ami arra ösztönzi a nemzeti és nemzetközi érdekelt feleket, hogy a hatékony megoldás érdekében gondolják át a jogi és műszaki lehetőségeket.

Az általános adatvédelmi rendelet hatálybalépése óta példátlan mértékű az adatvédelmi felügyeleti hatóságok leterheltsége. Az uniós tagállamok többségében megduplázódott a vizsgálatok és a panaszok száma. A személyes adatokat kezelő állami és magánszervezetekkel való kapcsolatfelvétel olykor még meg is háromszorozódott. Ezzel párhuzamosan a felügyeleti hatóságoknak figyelemfelkeltő és képzési tevékenységeket kell szervezniük, amelyek részeként magánszemélyek és adatvédelmi szakemberek is felvilágosítást kapnak az adatvédelmi követelményekről.

2019-ben számos adatvédelmi felügyeleti hatóság esetében megnövekedtek a pénzügyi és emberi erőforrások, de közülük többen hangsúlyozták, hogy a források még így sem elegendők a munkamennyiség elvégzéséhez. Ez végső soron a veszéllyel jár, hogy a hatóságok nem tudják teljesíteni megbízatásukat.

AZ FRA 6.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a nemzeti adatvédelmi felügyeleti hatóságok elegendő forráshoz jussanak, hogy hatékonyan teljesíthessék megbízatásukat. Az uniós tagállamoknak támogatniuk kell a nemzeti adatvédelmi felügyeleti hatóságok leterheltségének független és tárgyilagos felülvizsgálatát annak megállapítása érdekében, hogy a jelenlegi költségvetés és emberi erőforrások lehetővé teszik-e megbízatásaik és feladataik teljesítését.

AZ FRA 6.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak gondoskodniuk kell a szakértő civil szervezetek megfelelő finanszírozásáról, amelyek kulcsfontosságú érdekelt felek az adatvédelmi szabályok alkalmazásában és érvényesítésében. Az uniós tagállamokat határozottan arra ösztönzik, hogy nemzeti jogukban alkalmazzák a GDPR 80. cikkének (2) bekezdésében foglalt bevezető rendelkezést, ezáltal lehetővé téve a szakértő civil szervezetek számára, hogy az érintettől kapott megbízástól függetlenül panaszt nyújtsanak be az adatvédelemmel kapcsolatos jogsértések esetén.

AZ FRA 6.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós és a nemzeti jogalkotóknak biztosítaniuk kell, hogy a jelenlegi és a jövőbeli uniós keretszabályozások és előkészítő jogalkotási munka kitérjen az alapvető jogokkal kapcsolatos átlátható és alapos hatásvizsgálatokra, és ösztönözze azok elvégzését mesterséges intelligencián alapuló technológiák alkalmazása esetén. Ezt még ki kell egészíteni azzal, hogy az elszámoltathatóság, a megbízhatóság és a pártatlanság biztosítása érdekében elengedhetetlen, hogy ellenőrizzék a független felügyeleti szerveket.

A szakértő civil szervezetek jogi és műszaki szakértelme nélkülözhetetlen az adatvédelemhez és a magánélet védelméhez való jog alkalmazásához. Üdvözlendő lépés, hogy a GDPR 80. cikkének (1) bekezdése szerint az érintettek jogosultak arra, hogy képviselőjük ellátásával nonprofit jellegű szervezetet vagy egyesületet bízjanak meg. Néhány tagállam azonban a 80. cikk (2) bekezdését alkalmazta, amely megengedi a tagállamoknak, hogy engedélyezzék, hogy az ilyen szervezetek az érintettől kapott megbízástól függetlenül bírósági eljárást kezdeményezzenek.

A GDPR hatálybalépése óta a felügyeleti hatóságokhoz hasonlóan a civil társadalmi szervezetek vizsgálatokkal és panaszokkal kapcsolatos munkamennyisége is jelentősen megnövekedett. Szűkös forrásaik miatt azonban további kihívásokkal szembesülnek. Ezen túlmenően a bonyolult műszaki háttér miatt nehéz bizonyítékokat szerezni a potenciális alapjogi jogsértésekre.

Verseny van a mesterséges intelligencián alapuló eszközök innovációja és fejlesztése terén, és ebben a folyamatban az EU vezető szerepre törekszik. A technológia átláthatóvá tétele kapcsán komoly kihívásokkal szembesült több olyan uniós tagállam, ahol mesterséges intelligenciát alkalmaznak a biztonsági és a társadalmi-gazdasági ágazatokban. A mesterséges intelligencia etikus használatára való folyamatos figyelemfelhívás ellenére az európaiak továbbra sincsenek tisztában az alapjogi következményekkel, például a magánélet tiszteletben tartásához vagy a megkülönböztetésmentességhez való jogot illetően, és nem tudják, hogyan történik pontosan a mesterséges intelligencián alapuló technológia alkalmazása. Nehéz bizonyítani például egy komplex algoritmusokat használó automatizált döntéshozatal esetén, hogy valóban megkülönböztetés történt. Továbbá az automatizált adatkezelés útján történő profilalkotás társadalmi kirekesztéshez vezethet, és a tagállamok szerint ez az egyik legnagyobb társadalmi kockázat. Van néhány olyan bírósági

ügy, amely már körvonalazza és ösztönzi a politikai döntéshozatali és jogalkotási folyamatokkal kapcsolatos változásokat. Nincs még megalapozott gyakorlat arra vonatkozólag, hogy miként lehetne még a tényleges jogsértések megtörténte előtt védelmezni az alapvető jogokat, és ellenőrizni azok betartását.

Öt évvel azután, hogy az Európai Unió Bírósága (EUB) érvénytelenítette az adatmegőrzésről szóló (2006/24/EK) irányelvet, uniós és tagállami szinten kevés előrehaladás történt a meglévő szabályoknak az EUB ítélezési gyakorlatában meghatározott követelményekhez való igazítása tekintetében. A tagállami erőfeszítések többsége azon követelményre összpontosul, hogy a bűnüldöző hatóságok rendelkezzenek jogszerű hozzáféréssel a szolgáltatók által megőrzött adatokhoz. Néhány kivételtől eltekintve azonban a legtöbb tagállam olyan általános, az összes előfizetőt és regisztrált felhasználót, mindenfajta elektronikus kommunikációt és az összes forgalmazott adatot érintő adatmegőrzési rendszert tartott fenn, amely nem alkalmas arra, hogy a célkitűzéstől függően különbségtételt, korlátozást vagy kivételeket lehessen alkalmazni. A nemzeti bíróságok a korábbi ügyekben megállapított kritériumok további tisztázását kérik az EUB-től, és ezzel kapcsolatban számos előzetes döntés van függőben.

AZ FRA 6.4. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak felül kell vizsgálniuk a szolgáltatók általi adatmegőrzésre vonatkozó nemzeti szabályokat az Európai Unió Bírósága ítélezési gyakorlatának követelményeivel való összehangolás érdekében.

7

A GYERMEK JOGAI

Harminc évvel a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény elfogadása után 2019-ben uniós szinten új szakpolitikai fejlemények történtek. Az új Európai Bizottság kötelezettséget vállalt arra, hogy elfogad egy új, a gyermekek jogaira vonatkozó átfogó stratégiát. A prioritások közé tartozik egy európai gyermekgarancia létrehozása. Ez azért fontos, mert Európában majdnem minden negyedik gyermeket a szegénység vagy társadalmi kirekesztés veszélye fenyeget annak ellenére, hogy csekély javulás tapasztalható. Azok a gyerekek a leginkább veszélyeztetettek, akik migráns háttérrel rendelkeznek, vagy akiknek a szülei kevésbé iskolázottak. A tagállamoknak 2019 júniusáig át kellett ültetniük nemzeti jogukba a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról szóló irányelvet. Ennek ellenére számos tagállamban nem fejeződött be ez a folyamat, és egész évben folytatódott a nemzeti jogszabályok módosítása. Az Európai Bizottság a bejelentés elmaradása miatt kötelezettségszegési eljárást indított hét tagállam ellen. 2020-ban van az online biztonság növelését célzó, az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv nemzeti jogba való átültetésének határideje. Ezzel kapcsolatban csekély előrehaladás történt. Eközben – jóllehet egyre nagyobb mértékűt öltött a gyermekek online szexuális bántalmazása – az Európai Bizottságnak kötelezettségszegési eljárást kellett indítania 23 tagállam ellen a gyermekek szexuális bántalmazása elleni irányelv végrehajtásának elmulasztása miatt.

Az EU-ban élő gyermekek közül csaknem minden negyediket a szegénység vagy a társadalmi kirekesztés veszélye fenyeget. Ez aggályokat vet fel az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke tekintetében, amely szerint „[a] gyermekeknek joguk van a jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz”, és a szociális jogok európai pillére tekintetében, amely megállapítja, hogy a gyermekeknek joguk van a szegénység elleni védelemhez. 2019-ben az Európai Parlament és az Európai Bizottság erős politikai elkötelezettséget nyilvánított ki a gyermekszegénység elleni küzdelem és egy európai gyermekgarancia létrehozása iránt. A gyermekgarancia megvalósításához a továbbiakban is szükség van erre az erős politikai elkötelezettségre minden uniós intézmény, többek között az Európai Unió Tanácsa, valamint a tagállamok részéről.

Az európai gyermekgarancia várhatóan biztosítja, hogy minden szegénységben élő gyermek, különösen a kiszolgáltatott helyzetben lévők megfelelően táplálkozzanak, tisztességes körülmények között lakjanak, és ingyenes egészségügyi ellátásban, oktatásban, valamint kisgyermekkorú nevelésben és gondozásban részesüljenek. Ez hozzájárulna az EU és a tagállamok jogi kötelezettségeinek teljesítéséhez a gyermek jogaival kapcsolatban. Elősegítené a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend fő politikai kötelezettségvállalásának – senki ne maradjon ki a fejlődés folyamatából – végrehajtását is.

Az Európai Parlament hangsúlyozta az uniós és nemzeti szintű megfelelő finanszírozás fontosságát a jövőbeli gyermekgarancia támogatása szempontjából. A Parlament indítványozta, hogy a tagállamok a 2021–2027-es programozási időszakra az Európai Szociális Alap Pluszból legalább 5,9 milliárd EUR-t juttassanak a gyermekgarancia támogatására.

AZ FRA 7.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós jogalkotónak gondoskodnia kell arról, hogy a jövőbeli európai gyermekgarancia elegendő forráshoz jusson az uniós alapokból, és a 2021–2027-es programozási időszakra konkrét beruházási prioritássá váljon. Az uniós intézményeknek meg kell fontolniuk az európai gyermekgaranciára vonatkozó ajánlás elfogadását, hogy megadják a szükséges iránymutatást a hatékony végrehajtásához. Tartalmaznia kell egy ütemtervet és konkrét szakpolitikai intézkedéseket, tekintettel a jogi és szakpolitikai kötelezettségvállalásokra. Az európai szemeszternek át kell tekintenie az ajánlással kapcsolatban rendszeres időközönként elkészített eredményjelentéseket, és a releváns információkat be kell építenie az országspecifikus ajánlásaiba, különösen azért, mert majd uniós alapokat használnak fel a végrehajtás támogatásához.

AZ FRA 7.2. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak át kell ültetniük nemzeti jogukba az eljárási biztosítékokról szóló irányelvet annak biztosítása érdekében, hogy az eljárási biztosítékokat hatékonyan alkalmazzák a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek számára. A tagállamoknak azáltal kell előmozdítaniuk az irányelv végrehajtását, hogy szakmai iránymutatással és képzéssel támogatják a büntetőeljárásban közreműködő gyakorló jogi szakembereket. Az Európai Bizottság további támogatást nyújthatna az uniós tagállamoknak, például azzal, hogy további jogi iránymutatást nyújt, és elősegíti a gyakorlati tapasztalatok tagállamok közötti cseréjét. Az uniós tagállamoknak és az Európai Bizottságnak értékelniük kell és figyelembe kell venniük a gyermekek azzal kapcsolatos saját tapasztalatait és meglátásait, hogy mennyire hatékony az eljárási biztosítékok alkalmazása.

AZ FRA 7.3. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak a szolgáltatókkal és a megfelelő civil társadalmi szereplőkkel együttműködve megfelelő intézkedéseket kell meghatározniuk és kidolgozniuk, hogy világos tájékoztatást nyújtsanak a GDPR gyermekekre való alkalmazásáról, hogy egyensúly legyen a gyermekek védelmére vonatkozó kötelesség és a gyermekek számára biztosítandó internet-hozzáférés között. A gyermekek védelmének biztosítása érdekében az Európai Bizottságnak elő kell segítenie, hogy megállapodás jöjjön létre a tagállamok és a szolgáltatók között az általános életkor-ellenőrző eszközökkel kapcsolatban.

AZ FRA 7.4. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak el kell kezdeniük, illetve folytatniuk kell az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv nemzeti jogba való átültetését. Ennek során szoros konzultációt kell folytatniuk a szolgáltatókkal és a megfelelő civil társadalmi szereplőkkel. Különös figyelmet kell fordítaniuk a gyermekek online szexuális bántalmazásának problémájára, különösen a gyermekpornográfiával kapcsolatos tartalmak megosztására, az irányelv 28b. cikkében előírtak szerint.

Az uniós tagállamoknak mindent meg kell tenniük a gyermekek szexuális bántalmazása elleni irányelv nemzeti jogba való helyes átültetése érdekében, és gondoskodniuk kell a megfelelő jogszabályokról és szakpolitikai intézkedésekről. Mindezek célja a szexuális erőszak bűncselekményének sikeres megelőzése, az áldozatok életkoruknak megfelelő védelme és vádemelés az interneten keresztül történő szexuális bántalmazás bármely formájának elkövetői ellen.

Az uniós tagállamoknak 2019. június 11-ig át kellett ültetniük nemzeti jogukba az eljárási biztosítékokról szóló ((EU) 2016/800) irányelvet. Az irányelv a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére garantál eljárási biztosítékokat. Magában foglalja a védelemhez való jogot és az ártatlanság véelmét az Európai Unió Alapjogi Chartájának 48. cikkében meghatározottak szerint, és a gyermek mindenképp főlött álló érdekét mint elsődleges szempontot a Charta 24. cikkében meghatározottak szerint. Az irányelv preambuluma előírja az Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatásainak figyelembevételét.

A határidőig azonban csak 13 tagállam jelentette be, hogy teljeskörűen átültette az irányelvet nemzeti jogába. Az Európai Bizottság a bejelentés elmaradása miatt kötelezettségszegési eljárást indított hét tagállam ellen.

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke kimondja, hogy a gyermekeknek joguk van a védelemhez és véleményük kifejezéséhez. Ezek a jogok gyakran veszélybe kerülhetnek az online világban.

A GDPR előírja, hogy a 16 év alatti gyermekek esetében a szülői felügyelet gyakorlójának hozzájárulását kell adnia a közvetlenül gyermekeknek kínált, információs társadalommal összefüggő szolgáltatások vonatkozásában végzett személyes adatok kezeléséhez, illetve azt engedélyeznie kell. A tagállamok azonban a hozzájárulás vonatkozásában ennél alacsonyabb, de a 13. életévnél nem alacsonyabb életkort is megállapíthatnak. A tagállamok 13. és 16. életév közötti különböző korhatárokat határoztak meg. Az Európai Bizottságnak a GDPR alkalmazásával foglalkozó, több érdekelt felet tömörítő szakértői csoportja megjegyezte, hogy a hozzájárulás tekintetében nincs korhatárra vonatkozó iránymutatás, és felhívta a figyelmet az életkor-ellenőrző eszközök hiányára.

Ami az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló felülvizsgált ((EU) 2018/1808) irányelv nemzeti jogba való, 2020. szeptemberben esedékes átültetését illeti, csekély előrehaladás történt. Az irányelv a gyermekek valamennyi audiovizuális médiaszolgáltatáshoz, többek között videómegosztó platformokhoz, például a YouTube-hoz vagy Instagramhoz való hozzáférést szabályozza. Ezenkívül megköveteli a tagállamoktól, hogy tegyenek megfelelő intézkedéseket a gyermekpornográfia ellen.

Mindeközben egyre nagyobb mértékűt öltött a gyermekek online szexuális zaklatása. 2019-ben az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított 23 tagállam ellen a gyermekek szexuális bántalmazása elleni (2011/93/EU) irányelv végrehajtásának elmulasztása miatt.

8

AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSHOZ VALÓ JOG

2019-ben az uniós intézmények szorgalmazták az áldozatok kárenyhítéshez jutásának és igazságszolgáltatáshoz való jogának javítását. Az Európai Unió Tanácsa az áldozatok jogaira vonatkozó új stratégia kidolgozását követte meg. Mindkét fejlemény azt erősíti meg, hogy továbbra is hiányosságok vannak az áldozatok védelme tekintetében, valamint jelzi a tagállamok elkötelezettségét az áldozatok jogainak érvényesítése iránt. A Tanács felkérte az FRA-t és más uniós ügynökségeket, hogy támogassák a tagállamok ilyen irányú erőfeszítéseit. 2019-ben néhány tagállam továbbra is tiltakozott az isztambuli egyezmény ellen. Ez különösen határozott válaszlépést váltott ki az Európai Parlament részéről. Felkérte az Európai Unió Bíróságát, hogy vizsgálja meg az EU-nak az egyezményhez történő csatlakozására vonatkozó megfelelő jogalapjának különböző vonatkozásait. Eközben a bíróságoknak továbbra is szembe kellett nézniük a függetlenségüket érintő kihívásokkal. Ezek arra hívják fel a figyelmet, hogy a jogállamiság fenntartása érdekében az erőfeszítések hatékonyabb összehangolására van szükség. Az Európai Bizottság intézkedési tervet adott ki, indítványozva az úgynevezett jogállamisági felülvizsgálati ciklust.

2019-ben az uniós tagállamok csaknem fele fogadott el vagy léptetett hatályba jogszabályt az áldozatok jogairól szóló (2012/29/EU) irányelv hatékonyabb végrehajtása érdekében. Az áldozatok büntetőeljárásban való részvételhez való jogát illetően azonban nem történtek jelentős fejlemények.

Az áldozatok jogainak garantálása tekintetében számos tagállam nagy hiányosságot pótol azáltal, hogy első ízben biztosít áldozatsegítő szolgáltatásokat a bűncselekmények áldozatainak minden kategóriája számára. Más tagállamok lépéseket tettek az áldozatoknak a büntetőeljárás során történő védelme és a másodlagos viktimizáció megelőzése érdekében.

Az Európai Unió Tanácsa 2019. december 3-án következtetéseket fogadott el az áldozatok jogairól. Ezekben részben az FRA-nak az erőszakos bűncselekmények áldozatai számára nyújtandó igazságszolgáltatásról szóló 2019. évi jelentéseiben foglalt bizonyítékokat használta fel. A következtetéseket a Tanács elismeri, hogy szükség van olyan intézkedésekre, amelyek javítják az áldozatoknak az igazságszolgáltatáshoz és kárenyhítéshez való jogát. Felkéri az Európai Bizottságot, hogy dolgozzon ki uniós stratégiát a 2020 és 2024 közötti időszakra, az áldozatok jogaira vonatkozóan.

AZ FRA 8.1. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamokat arra ösztönzik, hogy folytassák az áldozatok jogainak hatékony gyakorlati érvényesítésére irányuló erőfeszítéseiket. Különös figyelmet kell fordítaniuk olyan intézkedések bevezetésére, amelyek biztosítják, hogy az áldozatok a büntetőeljárás során kárenyhítéshez juthassanak, és az erőszakos bűncselekmények áldozataként a bűncselekmény által okozott károk miatt megfelelő kártérítésben részesüljenek. Az uniós tagállamoknak fokozott erőfeszítéseket kell tenniük annak biztosítására, hogy az áldozatok megfelelő szerepet töltsenek be az adott bírósági eljárásban.

AZ FRA 8.2. VÉLEMÉNYE

Az EU-nak és mindazoknak az uniós tagállamoknak, amelyek még nem tették meg, érdemes lenne ratifikálniuk az Európa Tanács nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezményét (isztambuli egyezmény). Az FRA arra ösztönzi a tagállamokat, hogy foglalkozzanak az erőszak áldozatává vált nők számára a nemzeti jogszabályokban biztosított védelem joghézagjaival.

AZ FRA 8.3. VÉLEMÉNYE

Az FRA a jogállamiság alapvető fontosságú elemeit alkotó független bíróságok fenntartására és megerősítésére irányuló erőfeszítéseik és együttműködésük további erősítésére ösztönzi az Uniót és tagállamait. A jogállamisági felülvizsgálati ciklusra irányuló új javaslattal kapcsolatos erőfeszítések magukban foglalhatnák az uniós tagállamoknak a jogállamiság lehetséges problémáinak felismeréséhez és kezeléséhez nyújtott jobb iránymutatást. Az érintett uniós tagállamoknak ezenkívül haladéktalanul intézkedniük kell az Európai Unió Bíróságának ítéleteiben foglaltak maradéktalan teljesítése érdekében, és olyan ajánlások alapján kell eljárniuk, mint amelyeket az Európai Bizottság ad ki jogállamisági eljárása során.

2019-ben Írország is megerősítette az Európa Tanács egyezményét a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról (isztambuli egyezmény), ezáltal 2019 végére összesen 21 uniós tagállam ratifikálta az egyezményt. Számos tagállam ahelyett, hogy a szexuális kényszerítéshez hasonló bűncselekményeket a kényszerítés vagy a fizikai erőszak megtörténtehez kötné, intézkedéseket tett, hogy az istambuli egyezmény 36. cikkében megállapítottak szerint büntetendővé nyilvánítson minden, beleegyezés nélküli szexuális aktust.

Az EU törekedett annak biztosítására, hogy az egyezményt az EU és valamennyi tagállam ratifikálja, miközben néhány tagállam tiltakozott az egyezmény ellen annak ellenére, hogy aláírta.

A független igazságszolgáltatás a jogállamiság és az igazságszolgáltatáshoz való jog alapja (az EUSZ 19. cikke, az EUMSZ 67. cikkének (4) bekezdése és az EU Alapjogi Chartájának 47. cikke). Számos tagállamban több kihívás merült fel az igazságszolgáltatással kapcsolatban, különösen a bírói függetlenséget illetően. Ez arra ösztönözte az Európai Bizottságot, hogy a jogállamiság megerősítése érdekében intézkedési tervet adjon ki. Ebben indítványozta a jogállamisági felülvizsgálati ciklus kialakítását, amelyben az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa is közreműködik majd, és amely valamennyi uniós tagállamra alkalmazandó, különös hangsúlyt fektetve azokra az országokra, amelyekben kockázatokat azonosítottak.

9

FEJLEMÉNYEK A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK JOGAI RÓL SZÓLÓ EGYZMÉNY VÉGREHAJTÁSÁBAN

Egy évtizeddel a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyzménynek az Európai Közösség által történő megkötéséről szóló, 2009. novemberi tanácsi határozatnak az elfogadása után, 2019-ben számos jelentős fejlemény történt. Ezek a fejlemények határozzák meg az egyezménynek az EU és tagállamai által történő végrehajtásának második évtizedét. Első ízben neveztek ki egyenlőségért felelős biztost, aki a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (CRPD) végrehajtásáért is felelős. Elfogadták az európai akadálymentesítési irányelvet, amely bevezette a kiválasztott termékekre és szolgáltatásokra vonatkozó közös hozzáférhetőségi követelményeket. Az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa előzetes megállapodásra jutott a fogyatékossgal és az akadálymentesség megfogalmazásáról az európai strukturális és beruházási alapokkal kapcsolatban. Elkezdődött a 2010 és 2020 közötti időszakra vonatkozó fogyatékossgügyi stratégia értékelése, amely információkkal szolgál majd a jövőbeli uniós fogyatékossgügyi stratégiához. Eközben a tagállamok lépéseket tettek, hogy biztosítsák az inkluzív oktatást és a foglalkoztatási egyenlőséget a fogyatékossgal élő személyek számára. Számos tagállam annak biztosítása érdekében is intézkedést tett, hogy az épített környezet mindenki számára akadálymentesen hozzáférhető legyen. A nemzeti választási törvények módosításai lényegesen több lehetőséget biztosítottak a fogyatékossgal élők számára az európai választásokon való részvételhez, bár az akadálymentesség továbbra is problémát jelentett.

AZ FRA 9.1. VÉLEMÉNYE

A 2020 utáni időszakra szóló uniós fogyatékosügyei stratégiának figyelembe kell vennie a CRPD bizottság 2015-ben elfogadott összefoglaló megállapításain alapuló összes ajánlást.

Konkréten a 2020 utáni időszakra szóló uniós fogyatékosügyei stratégiának a következőket kell biztosítania:

- a CRPD rendelkezéseinek általános érvényesítése az uniós jog, szakpolitikák és programok minden releváns területén, az új technológiák alkalmazását is beleértve,
- a fogyatékosokkal élő személyek, az őket képviselő szervezetek és az érintett civil társadalmi szervezetek megfelelő bevonása az új stratégia végrehajtásába és nyomon követésébe,
- megfelelően összehangolt fogyatékosügyei fókuszpontok kijelölése minden uniós intézményen, szervezen és ügynökségen belül,
- a tagállamok által összegyűjtött releváns adatok olyan bontásban történő megadása, amely lehetővé teszi a CRPD végrehajtásának nyomon követését.

AZ FRA 9.2. VÉLEMÉNYE

Az EU-nak és tagállamainak biztosítaniuk kell, hogy a fogyatékosokkal élő személyek CRPD-ben és az EU Alapjogi Chartájában rögzített jogait teljes mértékben tiszteletben tartsák az európai strukturális és beruházási alapok (esb-alapok) folyósítása során. Így lehet maximalizálni az uniós alapok potenciálját az önálló életvitel támogatására. Ezzel kapcsolatban az EU-nak el kell fogadnia az új előfeltételeket, amelyek az EU Alapjogi Chartájának és a CRPD-nek a hatékony végrehajtására vonatkoznak, a 2021–2027-re szóló többéves pénzügyi kerethez az Európai Bizottság által javasolt közös rendelkezésekről szóló rendeletben rögzítettek szerint. Ahhoz, hogy hatékonyan lehessen ellenőrizni az alapokat és eredményeiket, az EU-nak és tagállamainak lépéseket kell tenniük, hogy az esb-alapok támogatásfelügyeleti bizottságaiban a fogyatékosokkal élő személyek szervezetei és a hivatalos nemzeti emberi jogi szervek is helyet kapjanak. Ha ezek a szervezetek és szervek megfelelő emberi erőforráshoz és finanszírozáshoz jutnak, és uniós forrásokat különítenek el az említett célra, ez növelni fogja a javasolt előfeltételek eredményességét.

AZ FRA 9.3. VÉLEMÉNYE

Azoknak az uniós tagállamoknak, amelyek még nem részes államai a CRPD fakultatív jegyzőkönyvének, mérlegelniük kell a ratifikációja biztosításához szükséges befejezését, hogy el lehessen érni e fakultatív jegyzőkönyv teljes, az EU egészére kiterjedő ratifikálását. Az EU-nak a fakultatív jegyzőkönyvhöz való csatlakozásra irányuló gyors lépéseket is meg kell fontolnia.

Az európai fogyatékosügyei stratégia (2010–2020) céljainak többsége teljesült, és a stratégiának a Bizottság megbízásából 2019-ben elvégzett értékelésében részt vevők többsége szerint többletértéket jelent egy ilyen stratégia megléte. Kiemelték a stratégia konkrét eredményeit is, például az európai akadálymentesítési irányelv elfogadását. Ez mutatja, hogy az uniós szintű fellépés irányításában milyen fontossággal bír egy ilyen jellegű szakpolitikai dokumentum.

Az európai strukturális és beruházási alapok (esb-alapok) fontos szerepet játszanak számos szakpolitikai területen, többek között az önálló életvitel elérését szolgáló nemzeti erőfeszítések támogatásában. Az Európai Parlament és a Tanács között a 2021–2027-es finanszírozási időszakra javasolt rendeletekkel kapcsolatban létrejött ideiglenes megállapodás fontos alapjogi garanciákat tartalmaz, különösen a javasolt előfeltételeket és a támogatásfelügyeleti bizottságok erősebb szerepét illetően. A civil társadalom és benne a fogyatékosokkal élők szervezetei és a nemzeti emberi jogi szervezetek fontos szerepet játszhatnak az alapok felhasználásának hatékony felügyeletében.

Hat tagállam és az EU még nem ratifikálta a CRPD fakultatív jegyzőkönyvét, amely lehetővé teszi, hogy a magánszemélyek panaszt tegyenek a CRPD bizottságnál, a bizottság pedig bizalmas vizsgálatot folytasson, amennyiben „megbízható információ jut birtokába, miszerint egy részes állam az Egyezményben meghatározott jogokat súlyosan és rendszeresen megsérti” (6. cikk).

A 2019-es év előrelépést és visszaeséseket is hozott az alapjogok védelme terén. Az FRA 2020. évi *alapjogi jelentése* megvizsgálja, hogy milyen fontosabb fejlemények zajlottak az EU-ban 2019. januártól decemberig, és felvázolja az FRA ezekkel kapcsolatos véleményét. Kitér az eredményekre és a még aggályos kérdésekre is, egyúttal betekintést nyújt az Unió területén folyó alapjogi vitákat alakító fő kérdésekbe.

Az idei jelentés kiemelt figyelmet fordít az Európai Unió Alapjogi Chartájának jelenlegi alkalmazására. A többi fejezet a következőket tárgyalja: egyenlőség és megkülönböztetésmentesség; rasszizmus, idegengyűlölet és az ezekhez társuló intolerancia; romaintegráció; menekültügy és migráció; információs társadalom, a magánélet védelme és adatvédelem; a gyermek jogai; az igazságszolgáltatáshoz való jog; valamint a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásával kapcsolatos fejlemények.

PROMOTING AND PROTECTING YOUR FUNDAMENTAL RIGHTS ACROSS THE EU —

Az FRA *Fundamental Rights Report 2020* (2020. évi alapjogi jelentésének) teljes szövege a következő weboldalon található:

<https://fra.europa.eu/en/publication/2020/fundamental-rights-report-2020>

Lásd még az FRA kapcsolódó kiadványait:

- FRA (2020), *2020. évi alapjogi jelentés – Az FRA véleménye*, Luxembourg, Kiadóhivatal, <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/fundamental-rights-report-2020-fra-opinions> (az EU mind a 24 hivatalos nyelvén elérhető),
- FRA (2020), *Ten years on: unlocking the Charter's full potential* (Tíz év távlatából: a Chartában rejlő teljes potenciál kibontakoztatása), Luxembourg, Kiadóhivatal, <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/frr-focus-ten-years-charter> (angolul és franciául érhető el).

Az FRA-nak az Európai Unióban az alapvető jogokkal kapcsolatos kihívásokról és eredményekről szóló korábbi éves jelentései elérhetők az FRA [honlapján](#) (angolul, franciául és németül).

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK

FRA – AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria

Tel. +43 1580300 – Fax +43 158030699

fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights

 twitter.com/EURightsAgency

 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Az Európai Unió
Kiadóhivatala